

Research Paper

A critical analysis of hegemonic masculinity discourse in Kurdish novels (Case study: My Father's Fence and Dogs by Shirzad Hassan)

Maryam Salahshoor¹

1. Assistant professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Foreign Languages, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

<https://doi.org/10.22034/scart.2025.140048.1405>

Received: November 11, 2023

Accepted: March 13, 2025

Available online: March 21, 2025

Keywords: Hegemonic masculinity, discourse, novel, tribal structure, resistance.

Abstract

Hegemonic masculinity, a term coined by Connell, a theorist in the field of gender studies, refers to those images, fantasies, and ideals about masculinity that are constantly reproduced through the mechanisms and structures of patriarchal society. These images and fantasies are often represented in literary and artistic texts in hidden and overt forms. The present study seeks to critically analyze the discourse of hegemonic masculinity in a Kurdish novel and has chosen *The Fence and My Father's Dogs*, by Shirzad Hassan, a famous Kurdish novelist, as the case study. This novel, according to Fairclough's critical discourse analysis method, has been analyzed at three levels: text description (revealing the ideological propositions and positions of the text), interpretation (interaction between text and context), and explanation (interaction of structures and discourse). The results of the research show that, at the first level, this work describes the patriarchal positions of traditional society by identifying masculinity with reason, ability, and dominance; then, at the second level, these ideological textual positions are intricately linked to the tribal structure of society, and a link is established between the livelihood of the quasi-feudal society and the meaning of masculinity; finally, at the third level, it becomes clear that the discourse of hegemonic masculinity has itself become a structural matter, and any resistance against it is actually resistance against the entire traditions, customs, and historical heritage of society.

Salahshoor, M. (2025). A critical analysis of hegemonic masculinity discourse in Kurdish novels (Case study: *My Father's Fence and Dogs* by Shirzad Hassan). *Sociology of Culture and Art*, 7 (1), 133-144.

Corresponding author: Maryam Salahshoor

Address: Faculty of Literature and Foreign Languages, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

Email: salahshoor@iaut.ac.ir

A critical analysis of hegemonic masculinity discourse in Kurdish novels (Case study: My Father's Fence and Dogs by Shirzad Hassan)

Extended Abstract

1- Introduction

The novel genre has always served as a medium for representing and reproducing social, political, and cultural discourses. Novels are not only mirrors reflecting the lived realities of specific societies, but also act as discursive agents that shape thoughts, identities, and power relations. In this context, the works of writers from marginalized regions and communities affected by historical oppression—such as Kurdish literature—possess unique potential for discourse analysis. *The Fence and My Father's Dogs* by Shirzad Hassan is one of the prominent works of Kurdish literature which, through allegorical language, an atmosphere of dread, and a multilayered narrative, depicts a patriarchal, violence-driven, and repressive society. This novel metaphorically portrays the condition of human existence within a totalitarian power structure, in which the "father" symbolizes absolute domination, and everything—from language to bodies—is held captive by his discourse. The present study aims to answer the following questions: How are the discourses of power and patriarchy represented and reproduced in *The Fence and My Father's Dogs* through language, narrative, and allegorical structure? And what relationships exist between the discourses within the text and the structures of domination in the surrounding society?

2- Methods

This study is conducted within the framework of qualitative methodology, specifically using the method of Critical Discourse Analysis (CDA) inspired by Norman Fairclough's approach. CDA is an interdisciplinary method that explores the relationship between language, power, ideology, and society. Its primary aim is to move beyond mere linguistic description and uncover the hidden power structures and ideologies embedded within discourses.

The object of analysis in this research is *The Fence and My Father's Dogs*, a novel by renowned Kurdish writer Shirzad Hassan. This novel has been purposefully and theoretically selected from the field of Kurdish literature. The text is analyzed using Fairclough's three-dimensional model in three stages. In the first stage (description), linguistic elements of the text—such as key vocabulary, verb choices, pronouns, active and passive constructions, references to individuals or groups, and syntactic features—are examined. Through linguistic analysis tools, this stage identifies what linguistic choices have been made and what meanings are produced by these choices.

In the second stage (interpretation), the socio-discursive context in which the novel was produced is analyzed. For example, the study explores the novel's connection to dominant discourses in

Kurdish society—such as nationalism and the women's movement—and interprets its meanings and themes within the specific sociocultural context of Kurdistan.

In the third stage (explanation), the findings from the previous two stages are examined at a macro level to determine which ideologies are reproduced or reinforced through these discourses. In particular, the study investigates what power relations are stabilized or challenged in the novel, and how these discourses may contribute to the reproduction of inequality or domination.

Overall, Fairclough's CDA provides the opportunity to view language not as a neutral phenomenon, but as a tool for representing power and ideology. This research, by employing such an approach, aims to reveal the hidden structures embedded in language and analyze their role in reproducing social relations. This type of analysis enables the researcher to move beyond the surface level of the literary/artistic work and critically engage with power relations, discursive conflicts, and the social implications of texts.

3- Findings

The novel *The Fence and My Father's Dogs* by Shirzad Hassan offers a symbolic and allegorical narrative of patriarchal power structures, institutionalized violence, and systematic repression in traditional Middle Eastern societies. A critical discourse analysis of this work reveals that language is not merely a tool for narration, but also a site for the reproduction, reinforcement, and, potentially, resistance against dominant power discourses.

At the descriptive level, the use of violent vocabulary, the erasure of agents, a threatening tone, and repeated metaphors such as "house-prison," "father-god," and "dog-instrument of power" all serve to stabilize a totalitarian patriarchal order in which individuality is suppressed, bodies are commodified and animalized, and language becomes a mechanism for perpetuating domination. In this setting, even after the death of the dictator, his power continues symbolically and internally, as language preserves the memory of power and fear.

At the interpretive level, the novel exhibits an interdiscursive structure, weaving together religious, political, gendered, and psychoanalytic discourses. This interdiscursivity ensures that the reader does not merely encounter a familial tale, but rather confronts an allegory of the political and social conditions within authoritarian societies. The father figure becomes the psychological and embodied manifestation of despotic ideology, controlling not only the household but also asserting power over minds and bodies through language, fear, and exclusion. Meanwhile, the narrator, the wives, and even the eldest son—although initially entrapped within this mental and ideological

A critical analysis of hegemonic masculinity discourse in Kurdish novels (Case study: *My Father's Fence and Dogs* by Shirzad Hassan)

system—show signs of doubt, dissatisfaction, and a desire to resist. These fractures, while not resulting in overt acts of rebellion, nonetheless render the discourse of domination unstable and open to questioning.

At the explanatory level, the novel can be seen as a representation of power structures in Kurdish society—and, more broadly, in the repressive societies of the Middle East. The father symbolizes oppressive politico-religious systems that institutionalize their power through segregation, discrimination, patriarchy, and the suppression of individuality. The fence represents enforced isolation and the absence of social connection. In this setting, women become voiceless objects, meaningful only as reproducers, servants, or seductresses, while men are either symbolically emasculated and obedient or punished for disobedience. In this light, *The Fence and My Father's Dogs* is not merely a depiction of a dysfunctional family, but a penetrating analysis of larger power structures and dominant ideologies.

Ultimately, the novel invites readers not only to empathize with the lived experiences of its characters but also to critically examine the hidden structures of power. By highlighting the intersections between language and domination, memory and violence, body and politics, the narrative opens a new perspective on the condition of human existence within authoritarian societies. The significance of this work lies in its ability, through poetic and symbolic storytelling, to prompt reflection on the persistence of tyranny, the reproduction of fear, and the possibilities of resistance. Thus, *The Fence and My Father's Dogs* is not just the story of a broken family—it is the story of a society in which the transition away from despotism requires more than the physical removal of a dictator; it demands a transformation in language, consciousness, and discursive structures.

4- Discussion & Conclusion

The Fence and My Father's Dogs, with its condensed, symbolic, and somber language, portrays traditional and authoritarian power structures through the framework of a single family. However, what is narrated extends beyond the private sphere, reflecting the dominant discourse in a patriarchal and conservative society. The father is the creator of a "small world" within the confines of the fence—a world in which even death does not bring his reign to an end: "*Father was dead, but everything continued as before. The dogs still barked.*" His dominance is both structural and institutional. He represents the traditional patriarchal order, one that continues to control the thoughts and behaviors of family members even after his death. He embodies a form of "sacred

authority" legitimized through religion, tradition, and tribal values.

Women in the novel are entirely objectified and voiceless. The mother and the father's wives lack both independent character and voice. They are silent and submissive victims of a system in which being a woman equals passivity, consumption, and silence: "*His first wife was always silent, like the walls of the house.*" This simile reduces the woman to a part of the closed and lifeless space of the home. In the patriarchal tradition, the woman is often defined by her roles in reproduction, servitude, and the preservation of family honor. The novel critiques this condition not through slogans, but through a haunting and symbolic atmosphere.

The dogs in the novel serve as instruments of control, guardians of the fence, and tools of the father's violence. They symbolize blind loyalty and savage aggression: "*The dogs obeyed only the father's voice. No one dared go near them.*" This signals the inseparable link between domination and violence, and the use of fear as a tool of control. In traditional patriarchal societies, both symbolic and physical violence are considered legitimate tools for maintaining social order. Moreover, bodies—whether male or female—are deprived of autonomy. Women's bodies are reduced to instruments of pleasure or reproduction, while men's bodies must submit or face punishment: "*My brother didn't even dare meet the dogs' gaze, let alone the father's.*" The body is always a bearer of meanings tied to honor, power, and pride.

The father imposes his authority not only through actions but through language. His speech is commanding, dictatorial, and leaves no room for dialogue: "*No one is allowed to go beyond the fence. The world outside is impure.*" Here, the father's language transforms into ideology. He sees himself simultaneously as father, prophet, and legislator. This linguistic structure is often reinforced by religious or customary discourse. The prohibitions and taboos in the novel illustrate the deep connection between language and domination. The fence itself is both a physical and psychological symbol of patriarchy—a barrier not only around the house but within the minds of its inhabitants: "*We had even denied ourselves the dream of life outside the fence.*" In patriarchal tradition, the preservation of honor, family cohesion, and the isolation of women are enforced through both literal and symbolic boundaries. The novel expands this image of the fence into a broader metaphor for social and mental control—a boundary between freedom and obedience, life and death.

Through symbolic language, a diseased atmosphere, and passive characters, the novel portrays a deeply internalized and institutionalized form of violence. Women are voiceless and powerless; men are trapped between obedience and rejection; and

Salahshoor, M. (2025). A critical analysis of hegemonic masculinity discourse in Kurdish novels (Case study: *My Father's Fence and Dogs* by Shirzad Hassan). *Sociology of Culture and Art*, 7 (1), 133-144.

A critical analysis of hegemonic masculinity discourse in Kurdish novels (Case study: My Father's Fence and Dogs by Shirzad Hassan)

language, body, and space all serve to reproduce a corrupt and repressive order.

5- Funding

There is no funding support.

6- Authors' Contributions

The article is written independently by one author.

7- Conflict of Interests

The author declared no conflict of interests.

مقاله پژوهشی

تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد حسن)

مریم سلحشور^۱

۱. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و زبانهای خارجه، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

<https://doi.org/10.22034/scart.2025.140048.1405>

چکیده

مردانگی هژمونیک، اصطلاح ابداع‌شده توسط کانل، نظریه‌پرداز حوزه مطالعات جنسیت، اشاره دارد به آن دسته از ایماژها، فانتزی‌ها و ایدئال‌های راجع به مردانگی که دائماً به‌میانجی مکانیسم‌ها و ساختارهای جامعه مردسالار بازتولید می‌شوند. این ایماژها و فانتزی‌ها غالباً در متون ادبی و هنری به اشکال پنهان و آشکار بازنمود می‌یابند. پژوهش حاضر در پی تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی است و حصار و سگ‌های پدرم، اثر شیرزاد حسن، رمان‌نویس نامدار گرد، را به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب کرده است. این رمان، مطابق روش تحلیل انتقادی گفتمان فرکلاف، در سه سطح تحلیل شده است: توصیف متن (آشکارسازی گزاره‌ها و مواضع ایدئولوژیک متن)، تفسیر (تعامل بین متن و زمینه) و تبیین (تأثیر متقابل ساختارها و گفتمان). نتایج پژوهش نشان می‌دهد که این اثر، در سطح نخست، با این‌همان کردن مردانگی با عقل و توانمندی و تسلط توصیفگر مواضع مردسالارانه جامعه سنتی است؛ سپس، در سطح دوم، این مواضع متنی ایدئولوژیک به‌شکلی پیچیده به ساختار عشیره‌ای جامعه پیوند می‌خورند و بین شیوه معیشتی جامعه شبه‌فئودالی و معنای مردانگی پیوند برقرار می‌شود؛ در نهایت، در سطح سوم، آشکار می‌شود که گفتمان مردانگی هژمونیک، خود، به امری ساختمان‌د بدل شده است که هر گونه مقاومت علیه آن درواقع مقاومت علیه کل سنن و آداب و میراث تاریخی اجتماع است.

تاریخ دریافت: ۲۰ آبان ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۳ اسفند ۱۴۰۳

انتشار آنلاین: ۱ فروردین ۱۴۰۴

واژه‌های کلیدی: مردانگی هژمونیک، گفتمان، رمان، ساختار عشیره‌ای، مقاومت

استناد: سلحشور، مریم (۱۴۰۴). تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد حسن). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۴.

* نویسنده مسئول: مریم سلحشور

نشانی: دانشکده ادبیات و زبانهای خارجه، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

پست الکترونیکی: salahshoor@iaut.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

ادبیات داستانی به عنوان یکی از پرطرفدارترین گونه‌های ادبی در تقویت یا تضعیف ارزش‌ها و نظام حاکم بر جهان سهمی در خور توجه دارد. در این میان، ژانر رمان، همواره بستری برای بازنمایی و بازتولید گفتمان‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بوده است. رمان‌ها نه فقط آینه‌ای برای بازتاب واقعیت‌های زیسته در جوامع خاص‌اند، بلکه به مثابه کنش‌گرانی گفتمانی، در شکل‌دهی به افکار، هویت‌ها و روابط قدرت نیز نقش ایفا می‌کنند. در این میان، آثار نویسندگان مناطق حاشیه‌ای و جوامع متأثر از ستم‌های تاریخی - از جمله ادبیات گردی - واجد ظرفیت‌های ویژه‌ای برای تحلیل گفتمان هستند. رمان حصار و سگ‌های پدرم اثر شیرزاد حسن، از جمله آثار شاخص ادبیات گردی است که با زبان تمثیلی، فضایی هراس‌آور و روایتی چندلایه، جامعه‌ای پدرسالار، خشونت‌محور و سرکوبگر را ترسیم می‌کند. این رمان، به شکل استعاری، وضعیت زیست انسان در یک ساختار قدرت تمامیت‌خواه را به تصویر می‌کشد که در آن «پدر» نماد سلطه مطلق است و همه چیز - از زبان گرفته تا بدن‌ها - در اسارت گفتمان اوست.

فمینیسم در تاریخچه خود غالباً جنبشی سیاسی - اجتماعی و چشم‌اندازی است که در پی رفع فرودستی، ستم، نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌هایی است که زنان از آن‌ها رنج می‌برند» (بیسلی، ۱۳۸۵: ۲۰). این رویکرد اصولاً برای این هدف شکل گرفت که به زنان آگاهی ببخشد تا بتوانند خود را به طور کامل بشناسند و تعریفی جدا از تعریف مردان برای زنان داشته باشند. فمینیسم تمرکز خود را بیشتر بر مقوله‌های ادبی و مشتقات آن قرار داد، چنانکه نقد ادبی فمینیستی انگلیسی عمده‌تأ زبان‌محور است و بر مفهوم ستم تأکید دارد. نقد ادبی فمینیستی فرانسوی عمده‌تأ روانکاوانه است و به مفهوم سرکوب تکیه دارد؛ نقد ادبی فمینیستی آمریکایی عمده‌تأ متن‌گراست و به مقوله «بیان» تأکید دارد. این اصطلاحات (ستم، سرکوب و بیان) - با جهشی اندک - در درون عبارت تئوری ادبی فمینیستی زمینه‌های خود را می‌یابند. (رابینز، ۱۳۸۹: ۳۳). فمینیست‌ها بر این باورند که جوامع، دیدگاه مردان را در اولویت قرار می‌دهند و با زنان در این جوامع به صورت منصفانه‌ای رفتار نمی‌شود. پدرسالاری یک نظام یدئولوژیک است که در آن مردان با استفاده از زور و فشار مستقیم یا با به کارگیری مناسک و مراسم، قانون و زبان، آداب و سنن، آداب معاشرت، آموزش و تقسیم کار، تعیین می‌کنند که زنان چه نقشی را می‌توانند یا نمی‌توانند ایفا کنند و در درون این نظام زنان در همه جا تحت انقیاد مردان قرار می‌گیرند. این ضرورتاً به معنای آن نیست که هیچ زنی قدرت ندارد یا اینکه همه زنان در یک فرهنگ خاص از اختیارات و قدرت خاصی برخوردار نیستند (مشیرزاده، ۱۳۸۲: ۲۷۷).

یافته‌های تحقیقات میدانی نشان می‌دهد که همه ابعاد خشونت در کردستان عراق به ویژه اربیل که مورد مطالعه این تحقیق است وجود دارد. در شهر اربیل، بیشترین میزان خشونت علیه زنان مربوط به خشونت جنسی است که ۷۲٪ است و در رده‌های بعدی خشونت روانی با ۵۲.۶٪ و خشونت مالی با ۴۸.۶٪ و خشونت قرار دارد. کمترین میزان خشونت مربوط به خشونت جسمی (کتک‌زدن و تنبیه بدنی و آسیب رسانیدن) ۴۰.۶٪ و خشونت اجتماعی ۳۸٪ بوده است. خشونت کلی در این شهر ۵۰٪ بود و متغیرهای تضادهای خانوادگی در آن تأثیر زیادی داشته است ولی تجربه خشونت در نیل قبلی و دخالت بستگان و اعتقادات دینی بر خشونت تأثیری نداشته است (طالب‌پور، کریمی‌فر ۱۳۹۸: ۱۵۵). نویسنده مقاله تطبیقی «خشونت علیه زنان در مناطق کردنشین ایران و عراق» در پایان مقایسه و تطبیق خود چنین پیشنهاد می‌کند که توانمندی‌های زنان گرد در زمینه فرهنگی و اقتصادی باید مورد توجه مسئولان و متولیان امر قرار بگیرد و با توجه به این که متغیر پدرسالاری در مناطق کردنشین بر زنان سایه افکنده است و بر خشونت علیه زنان تأثیر مثبت دارد از این روی، توصیه می‌شود که آموزش‌های لازم به زنان در زمینه آگاهی به حقوق خود، برای بهتر زیستن در جامعه و تلاش برای برقراری عدالت میان حقوق زن و مرد، داده شود (همان: ۱۵۸).. تا کنون بیشتر مطالعات درباره رمان گردی در حوزه زیبایی‌شناسی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی ادبی بوده‌اند، اما تحلیل‌های گفتمانی انتقادی، به‌ویژه با رویکردی مبتنی بر نظریه‌های نوین قدرت و بازنمایی، کمتر بدان پرداخته‌اند. در حالی که متن رمان به‌وضوح نشان می‌دهد که گفتمان قدرت چگونه در لایه‌های زبان، روایت، سکوت، حذف، و حتی در استعاره‌ها و نمادها رسوخ کرده است. تحلیل گفتمان انتقاد با هدف آشکارسازی روابط پنهان قدرت، ایدئولوژی و سلطه در متن‌ها، روشی مناسب برای تحلیل این رمان است. این روش این امکان را فراهم می‌آورد که نشان دهیم چگونه قدرت پدرسالاری، خشونت، تبعیض جنسیتی و سرکوب، از طریق زبان و ساختار روایت، بازتولید و مشروعیت می‌یابند. بدین ترتیب، پژوهش حاضر تلاشی است برای پاسخ به این پرسش که گفتمان قدرت و پدرسالاری در رمان حصار و سگ‌های پدرم چگونه از طریق زبان، روایت و ساختار استعاری

سلحشور، مریم (۱۴۰۴). تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد

حسن). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۴.

بازنمایی و بازتولید می‌شود؟ و چه روابطی میان گفتمان‌های موجود در متن و ساختارهای سلطه در جامعه پیرامونی آن برقرار است؟

- پیشینه پژوهش

۱-۲: پیشینه تجربی

در مورد داستان مورد بحث این پژوهش سه مقاله نوشته شده که مورد نخست مقاله/دیپ ما و/دیپ آن‌ها از محمد صنعتی روایتی از خودکامگی و پدرکشی به بررسی داستان حصار و سگ‌های پدرم می‌پردازد. در این تحقیق پژوهشگر ضمن تحلیل روانکارانه، گرچه هم به محتوا می‌پردازد و هم به ساختار و فرم. ولی از تمام این عناصر برای تحلیل نمادین و در نهایت معنایی متن بهره می‌گیرد. دومین مقاله از شهلا شمیم (۱۳۹۹) است با عنوان *واکوی رفتار با زنان از دیدگاه فمینیسم در داستان حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد حسن*. تأکید نویسنده در این مقاله بیشتر بر روی رفتار مردان داستان با زنان است و محدوده تحقیق، روش بررسی، محتوا، مطالب و نتایج آن با پژوهش حاضر تفاوت دارد. معصومه معتمدنیا نیز پژوهشی دارد با عنوان *در جستجوی آزادی یا گریز از آن؛ تحلیلی روانکاوانه از رمان حصار و سگ‌های پدرم*. همانگونه که از عنوان این مقاله برمی‌آید پژوهشگر با رویکرد روانکاوانه به تحلیل این داستان پرداخته است و با پژوهش حاضر هیچ قرابتی ندارد.

۲-۲: ملاحظات نظری

مردانگی هژمونیک اصطلاحی است که کانل^۱، نظریه‌پرداز مشهور حوزه مطالعات جنسیت، آن را ابداع کرده است و اشاره دارد به «مجموع ایماژها، فانتزی‌ها و ایدئال‌های راجع به مردانگی که لزوماً ریشه در تجارب زیسته روزمره مردان ندارند اما دائماً به‌میانجی برخی مکانیسم‌ها و ساختارها بازتولید می‌شوند» (کانل، ۲۰۰۵: ۸۳۴). کانل با استفاده از مفهوم هژمونی گرامشی به «هنجارهای مردانه‌ای اشاره می‌کند که باعث می‌شوند تا شکلی خاص از مردانگی در قدرت باشد و آن را مردانگی هژمونیک می‌نامد» (همان: ۸۳۲). نزد کانل، «مردانگی هژمونیک مقوله‌ای پویاست، بدین معنا که به‌موازات تحولات تاریخی - اجتماعی دائماً تحول می‌یابد و حتی در یک برهه تاریخی واحد نیز معنا و کارکرد آن از هر قلمرو اجتماعی به قلمرو دیگر تفاوت می‌پذیرد» (همان: ۸۴۳). وجه مشترک فرم‌های متنوع مردانگی هژمونیک کمک به حفظ نظم جنسیتی و برتری جنسیتی مردان است. کانل مقوله مردانگی هژمونیک را بر اصطلاح مردسالاری ترجیح می‌دهد. عمده‌ترین دلیل‌اش از نظر او این است که این مقوله ناقد ذات‌گرایی نهفته در مفهوم مردسالاری است که مطابق آن گویی همه مردان بر همه زنان برتری دارند. درست به‌عکس، مردانگی هژمونیک مبین انواع امکان‌های مقاومت و تنوع در تیپ‌های شخصیتی مردان و زنان است، بدین معنا که هم زنانی هستند که با مردانگی هژمونیک همدست و شریک‌اند و هم اینکه مردان زیادی ممکن است به مردانگی هژمونیک واکنش نشان دهند یا از آن فاصله بگیرند. به هر تقدیر «مردانگی هژمونیک تضمین‌کننده جایگاه برتر مردان و وضعیت موجود برای حفظ مردسالاری است» (شریفی و نرسیسیانس، ۱۴۰۰: ۳۳۴). با این حال، اصلی‌ترین انتقاد به نظریه کانل این است که «آثار او راجع به آشکال جنسیتی مسلط در جامعه تقریباً به‌طور کامل مردانگی را محور توجه قرار داده‌اند و شکل‌های هژمونیک زنانگی را فقط به‌طریقی فرعی و تا آن‌جا که به مردانگی ربط دارند بررسی کرده‌اند. دیگر نظریه‌پردازان مهم، مثل باتلر، مقوله جنسیت را بیشتر در معنایی عام مفهوم‌پردازی و استفاده کرده‌اند، و حتی کسی مثل هالبرستام^۲ که راجع به زنانگی می‌نویسد، بحث‌اش غالباً درباره زنانی است دارای بدن‌های زنانه که نوعی همذات‌پنداری با مردانگی دارند» (پیچر، ۲۰۱۸: ۱۲).

^۱ - Connell

^۲ - Halberstam

سلحشور، مریم (۱۴۰۴). تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد

حسن). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۴.

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر در چارچوب روش‌شناسی کیفی و مشخصاً با استفاده از روش تحلیل گفتمان انتقادی^۳ با الهام از رویکرد نورمن فرکلاف^۴ انجام می‌شود. تحلیل گفتمان انتقادی رویکردی بین‌رشته‌ای است که به بررسی رابطه‌ی میان زبان، قدرت، ایدئولوژی و جامعه می‌پردازد. هدف اصلی این رویکرد، فراتر رفتن از توصیف صرف زبان و پرداختن به ساختارهای پنهان قدرت و ایدئولوژی‌هایی است که در پسِ گفتمان‌ها نهفته‌اند (فرکلاف، ۱۹۹۵). بر اساس رویکرد فرکلاف، که به دلیل ساختار نظام‌مند و چندلایه‌ای خود، یکی از پرکاربردترین مدل‌ها است، هر متن یا گفتمان در سه سطح تحلیلی قابلیت بررسی دارد:

- سطح توصیفی^۵: تحلیل زبانی و صورتی متن شامل واژگان، نحوه کاربرد دستور زبان، سبک، کنش‌های بیانی، انسجام متن و نشانه‌های بلاغی. در این سطح، هدف بررسی چگونگی سازمان‌دهی زبان در متن است.

- سطح تفسیری^۶: تمرکز بر رابطه بین متن و گفتمان‌هایی است که متن در چارچوب آن‌ها تولید یا دریافت شده است. در این مرحله، زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی، دانش پیشینی مخاطب و تولیدکننده، و نقش‌های گفتمانی تحلیل می‌شود.

- سطح تبیینی^۷: تبیین پیوند میان گفتمان و ساختارهای کلان اجتماعی همچون ایدئولوژی، قدرت، نابرابری و سلطه. در این مرحله، تحلیل‌گر به دنبال نشان دادن این است که چگونه متن با ساختارهای اجتماعی تعامل می‌کند، آن‌ها را بازتولید یا به چالش می‌کشد.

ابژه مورد مطالعه در این پژوهش، رمان حصار و سگ‌های پدرم اثر رمان‌نویس مشهور گرد شیرزاد حسن است که به شیوه‌ای نظری - هدفمند از میدان رمان گردی انتخاب شده است. این اثر سپس با بهره‌گیری از الگوی سه‌لایه‌ای فرکلاف در سه گام تحلیل خواهد شد. در گام نخست (توصیف)، عناصر زبانی متن شامل واژگان کلیدی، افعال به کار رفته، ضمائر، ساختارهای مجهول یا معلوم، نحوه ارجاع به افراد یا گروه‌ها و ویژگی‌های نحوی بررسی می‌شوند. در این مرحله که رمان مذکور به کمک ابزارهای تحلیل زبانی بررسی می‌شود مشخص خواهد شد چه انتخاب‌هایی در زبان به کار رفته و این انتخاب‌ها چه معنایی تولید می‌کنند. در گام دوم (تفسیر)، بستر اجتماعی - گفتمانی تولید این رمان تحلیل می‌شود. مثلاً بررسی خواهد شد که این رمان چه پیوندی با گفتمان‌های مهم در جامعه گردستان (نظیر گفتمان ناسیونالیسم و جنبش زنان) دارد و معناها و مضامین آن را چگونه می‌توان در بافتار خاص جامعه گردستان فهمید. در گام سوم (تبیین)، نتایج به دست آمده در دو مرحله پیشین در سطح کلان تحلیل می‌شوند تا روشن شود که چه نوع ایدئولوژی‌هایی از طریق این گفتمان‌ها بازتولید یا تقویت می‌شوند. بالاخص، بررسی خواهد شد که چه روابط قدرتی در این رمان تثبیت یا نقد می‌شود و این گفتمان‌ها چگونه می‌توانند در بازتولید نابرابری یا سلطه نقش ایفا کنند. به طور کلی، تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف، این امکان را فراهم می‌سازد که زبان نه به عنوان پدیده‌ای خنثی، بلکه به مثابه ابزار بازنمایی قدرت و ایدئولوژی در نظر گرفته شود. در این پژوهش، با بهره‌گیری از این رویکرد، تلاش خواهد شد تا ساختارهای پنهان لانه کرده در پس زبان افشا شود و نقش آن‌ها در بازتولید روابط اجتماعی تحلیل گردد. این نوع تحلیل، پژوهشگر را قادر می‌سازد تا فراتر از سطح ظاهری اثر ادبی / هنری رفته و به تحلیل مناسبات قدرت، تضادهای گفتمانی و پیامدهای اجتماعی متون بپردازد.

۴- تحلیل یافته‌ها

- معرفی رمان

داستان با صحنه قتل پدر توسط پسر ارشد خانواده و سرزنش‌های اهل خانه شروع می‌شود. نویسنده برای شخصیت پدر و پسر ارشد نامی در نظر نگرفته است و فقط با عنوان پدر و پسر ارشد از آن‌ها یاد می‌کند. پدری زورگو و مستبد که هر سال چندین زن می‌گیرد. او همه افراد خانواده را در خانه حبس کرده و به دور خانه نیز یک حصار کشیده است. این حصار مانند زندان است

³ - critical discourse analysis

⁴ - Norman Fairclough

⁵ - description

⁶ - interpretation

⁷ - explanation

سلحشور، مریم (۱۴۰۴). تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد

حسن). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۴.

و کسی حق خارج شدن از این حصار را ندارد در این خانه محاصره شده هیچ کس جرات حرف زدن ندارد و هیچ کس حق دیدار با اهالی خانه را ندارد. همه پسران و حیوانات اخته شده‌اند، هیچ کدام از دختران جرات فکر کردن به مردهای دیگر را ندارند تا جایی که وقتی یکی از دختران شب هنگام ماه را تماشا می‌کند و از زیبایی آن لذت می‌برد برای همیشه محکوم می‌شود تا در زیر زمین زندانی شود. چرا که پدر خانواده درباره ماه افکار خاصی داشت افراد خانواده به طور کامل در خدمت پدر و حیوانات خانه هستند و مو به مو دستورات پدر را اجرا می‌کنند. قدرت برای پدر خانواده بسیار مهم است و هیچ کسی جرات ندارد که آن را زیر سوال ببرد. سرپیچی از دستورات او و یا انجام دادن کاری که بر خلاف میل او باشد عواقب بسیار جدی در پی دارد. حیوانات حصار نیز از این پدر می‌ترسیدند. حتی پرندگان از ترس، پرواز را فراموش کرده بودند؛ در حدی که اگر در قفسشان نیز باز بود پرواز نمی‌کردند. در مقابل این وضعیت وحشتناک، اعضای خانواده باید سپاسگزار پدر نیز بودند. بالاخره کوچکترین زن پدر با عشوہ گری و اغوای خود پسر ارشد خانواده را ترغیب به قتل پدر می‌کند و پسر ارشد هم یک شب او را به قتل می‌رساند. بعد از کشته شدن پدر اهالی حصار که گویی به بند و حصار و تحمل ظلم و ستم عادت کرده بودند ندای وا اسفا سر می‌دهند و پسر ارشد را به باد انتقاد می‌گیرند در حالیکه قبل از قتل همه راضی به این قتل بودند.

حصار و سگ‌های پدرم اثر شیرزاد حسن، یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین آثار ادبیات گردی است که تصویری نمادین و تکان‌دهنده از ساختار پدرسالارانه و استبداد خانوادگی در جوامع سنتی خاورمیانه ارائه می‌دهد. رمان با بهره‌گیری از فضایی سوررئال و نمادین، به بررسی مفاهیمی چون قدرت، ترس، سرکوب و ناتوانی در رهایی از ساختارهای استبدادی می‌پردازد. نویسنده می‌کوشد نشان دهد که حتی پس از حذف فیزیکی دیکتاتور، ذهنیت استبدادی و ترس از قدرت همچنان در جامعه باقی می‌ماند. رمان به‌طور عمیق فرهنگ پدرسالاری و تأثیرات مخرب آن بر روان انسان‌ها را به نقد می‌کشد و با با زبانی ساده اما تأثیرگذار عمیق‌ترین لایه‌های روان انسان و جامعه را واکاوی می‌کند.

تحلیل گفتمان انتقادی حصار و سگ‌های پدرم

۱ - سطح توصیفی: تحلیل زبان و ساختار متن

در این رمان زبان روایی ساده، خشونت‌آمیز و درعین حال شاعرانه است. واژگان بار معنایی شدیدی دارند و اغلب با خشونت، مرز، بدن، حیوان، نجاست، مرگ و محدودیت گره خورده‌اند. به‌طور مثال، واژه‌هایی چون «حصار»، «سگ»، «مدفوع»، «نجاست»، «زخم» و «بوی تعفن» به دفعات تکرار شده و شبکه‌ای از معنا حول «زیستن در محدودیت» و «زیستن در تنفر» را می‌سازند. افزون بر این، استفاده از ساختارهای خبری ساده اما پر از نماد، موجب برجسته‌سازی فضای پنهان سرکوب و بیگانگی می‌شود. همچنین، روایت اول‌شخص کودکان، زبانی محدود و معصومانه دارد، اما در عین حال با تجربه‌های خشونت‌آمیز در تضاد قرار می‌گیرد. این تضاد میان زبان معصوم و محتوای خشن، بر قدرت گفتمان پدرسالار و سرکوبگر تأکید می‌گذارد. در سطح توصیفی، رمان از چند جهت قابل تأمل است:

الف: واژگان: نشانه‌گذاری ایدئولوژیک

در رمان، واژه‌هایی که برای توصیف پدر به کار رفته‌اند («ارباب»، «پادشاه»، «صاحب»، «سایه خدا»، «دیوار»، «نگهبان»، «قانون»، «سگ‌ها») حامل بار معنایی سنگین و ایدئولوژیک‌اند. این واژگان نشان‌دهنده ساختار قدرت مطلقه پدرسالارانه هستند که با سلطه، ترس و کنترل گره خورده‌اند. استفاده از واژه «سگ» نه فقط به‌عنوان حیوانی نگهبان، بلکه به‌مثابه ابزار سلطه و هراس، دارای دلالت‌های ایدئولوژیک است.

ب: ساختار نحوی: حذف عامل و کنشگر

در بسیاری از جملات، ساختارهایی به کار رفته که در آن‌ها «عامل» پنهان است؛ به‌طور مثال، «قوانین همیشه بوده‌اند»، یا «هیچ کس نمی‌دانست چرا پدر این‌گونه بود». در این ساختارها، نقش کنش‌گر حذف شده یا گنگ است؛ نتیجه آن که مسئولیت اجتماعی و تاریخی سرکوب از چهره نظام پدرسالارانه زدوده شده و به‌نوعی طبیعی‌سازی یا نرمال‌سازی صورت می‌گیرد.

ج: سبک و لحن: تکرار، تشدید و خشونت زبانی

متن با استفاده از تکرار واژه‌ها و تصاویر خشونت‌آمیز، لحن سنگین و آکنده از تهدید و ناامیدی خلق کرده است. مثلاً تکرار واژه‌هایی مانند «قفل»، «دیوار»، «نعره»، «تازیانه»، «سگ»، فضای متنی را از حیث احساسی و گفتمانی به سوی سرکوب، ترس و انسداد سوق می‌دهد. این تکنیک‌ها برای القای حضور دائمی قدرت سرکوبگر به کار گرفته شده‌اند.

د: استعاره‌ها: بازتاب قدرت و سلطه

رمان مملو از استعاره‌های مفهومی است؛ مهم‌ترین آن‌ها استعاره «خانه به‌مثابه زندان» و «پدر به‌مثابه خدا/سلطان» است. این استعاره‌ها ساختار معنایی خاصی تولید می‌کنند که در آن سلطه پدر، مطلق، مقدس و غیرقابل چالش است. چنین استعاره‌هایی به صورت ضمنی ایدئولوژی سلطه را در زبان تثبیت می‌کنند.

و: گفتمان‌های حاضر در متن

در متن، گفتمان‌های متعددی در حال رقابت هستند، ولی گفتمان مسلط، گفتمان پدرسالاری مستبد و تمامیت‌خواه است. در برابر آن، گفتمان مقاومت (در پسر، مادر، یا همسران پدر) بسیار محدود، سرکوب‌شده و بی‌صداست. حتی پس از مرگ پدر، زبان روایت همچنان تحت سیطره همان گفتمان قدرت باقی می‌ماند، که نشان‌دهنده درونی‌شدن ایدئولوژی استبداد است.

به‌طور کلی، در سطح توصیفی معلوم می‌شود که حصار و سگ‌های پدرم با از طریق انتخاب واژگان خاص، ساختارهای نحوی حذف‌کننده، استعاره‌های قدرت، و لحن تهدیدآمیز صلیبیت و سیطره تام گفتمان قدرت پدرسالارانه در جامعه کردستان را به نمایش می‌گذارد. زبان روایت به‌گونه‌ای است که گویی سلطه مردسالاری در جامعه امری طبیعی، مقدر و غیرقابل تغییر است. در اینجا، زبان، صرفاً وسیله‌ای برای روایت داستان نیست، بلکه خود صحنه‌ای است برای بازتولید و تثبیت قدرت‌های اجتماعی، به‌ویژه در جوامع سنتی با ساختارهای پدرسالارانه.

۲- سطح تفسیری: گفتمان‌های موجود در متن و زمینه اجتماعی

در این رمان چند گفتمان کلیدی با یکدیگر در تعامل‌اند:

گفتمان پدرسالاری سلطه‌گر: پدر خانواده، با رفتارهایی کنترل‌گرانه و ساختن حصار دور خانه، بازنمایی قدرتی مطلق و نامرئی است. او تصمیم‌گیر نهایی است و پرسش درباره چرایی تصمیماتش نوعی طغیان محسوب می‌شود. او اسم ندارد و تمام شخصیت‌های داستان او را پدر خطاب می‌کنند. او سلطه کامل بر خانواده پرجمعیت خود دارد. ویژگی‌هایی همچون چند همسری، خرافه‌باوری، معتقد به حضور زنان در خانه و بی‌توجهی به خواسته‌های خانواده از خصلت‌های بارز شخصیت او هستند. خود را قدرت مطلق حصار می‌داند. در توصیف این مسأله به خاطراتی از پسر ارشد خانواده که در لابلای مرور خاطراتش آن را بیان می‌کند اشاره می‌کنیم:

«هر کس از این حصار راضی نیست، برود. من خوب می‌دانم بیرون از اینجا چه بر سرشان می‌آید. اگر حکمت من نبود، این حصار تا حالا ویران شده بود. جای انگشتان من روی هر آجرش پیداست. تمام مصالح آن را خود به دوش کشیده‌ام. چنان رنج و مشقتی کشیده‌ام که اکنون حق دارم هر کسی زبان درازی کند، زبانش را از حلقومش بیرون بکشم.» (شیرزاد حسن، ۱۳۹۳: ۱۴).

او خود را همچو خدا می‌داند که جان فرزندان در دست اوست و می‌تواند هر وقت که آن‌ها برخلاف رأی او رفتار کردند آن‌ها را بکشد:

«همه آن دخترانی را که می‌خواستند سرافکنده‌ام کنند و غیرشرعی دنبال مردان دلخواهشان رفتند، خوراک کلاغ‌ها و لاشخورها کرده‌ام. دستم آن قدر بلند است که به ته دنیا هم می‌رسد» (همان: ۲۷).

پدر اجازه پرسشگری به هیچکس نمی‌دهد چرا که هر سؤالی، افکار و اندیشه‌های جدیدی را در ذهن اشخاص زنده می‌کند:

سلحشور، مریم (۱۴۰۴). تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد حسن). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۴.

«بنده حق ندارد از خدای خودش سؤال کند که چرا گرسنه و تشنه‌اش می‌گذارد، چرا سیلاب و آتشفشان و توفان و گردباد برایش می‌فرستند... و چرا این جا سرماست و آن جا گرما... بچه هم همینطور... حق ندارد از دستور پدرش سرپیچی کند. پسر و دختر من آن گاه نزد من شیرین و دوست داشتنی‌اند که به اوامر من گوش بسپرنند. کتاب‌های مقدس هم همین را می‌فرمایند... می‌دانید که چرا کوچولوها را بیشتر دوست دارم؟ می‌بینم حتی در غذا خوردن و لباس پوشیدن و سرفه کردن درست حرکت‌های مرا تقلید می‌کنند، من چنینم و سایه خودم را دوست دارم!» (همان: ۲۱).

گفتمان طرد و تحقیر: خانواده‌ی راوی از سوی جامعه طرد شده‌اند. حصار نماد مرز میان «پاک» و «ناپاک» است، که به‌طور نمادین به نجاست، بوی بد و رفتارهای حیوانی ارجاع دارد. این امر به درونی‌شدن طرد اجتماعی نزد شخصیت‌ها منجر می‌شود.

«زیرین؛ من نمی‌دانم کجا و کی هوس تو را می‌کنم؛ چه کار کنم؟ نمی‌توانم خودم را نگه دارم، توی طویله، کاهدانی، انباری، روی حوض، در هر جایی که دیدی موی بدنم سیخ شده، باید دو تا پایت را به آسمان بلند کنی...» (همان: ۴۷)

گفتمان بدن و حیوان‌سازی: مادر بیمار، کودکی که پا ندارد، سگ‌هایی که به‌مثابه برادران تلقی می‌شوند، همه نشانه‌هایی از «حیوان‌سازی انسان» هستند. این گفتمان هم به سرکوب و هم به فقدان انسانیت در فضای پیرامونی اشاره دارد.

«همه ما از سپیده سحر تا شبانگاه در تکاپو بودیم. یکی از خواهرانم از صبح تا غروب لباس‌ها را وصله می‌زد، دیگری گاو می‌دوشید و یکی بز و یکی هم گوسفند، و آن دیگری هم روسری می‌بافت، یکی کلاه می‌دوخت، دیگری مشک می‌زد... صبح‌های زود همه ما خدمتکاران و پادوها و کلفت‌ها برابرش به صف می‌ایستادیم، آن خدمتکارهای اخته و دو جنسه‌ها، دقیق به نقطه‌ای در افق خیره می‌شدیم و پلک نمی‌زدیم» (همان: ۱۶)

گفتمان مقاومت خاموش: گرچه شخصیت‌ها عملاً ناتوان از شورش هستند، اما در درون خود با نوعی بحران معنا مواجه‌اند. این شکاف گفتمانی، جایی برای تردید و بحران فراهم می‌آورد، هرچند به کنش سیاسی منجر نمی‌شود.

«آن کافر سالی شش هفت زن را ول می‌کرد و شش هفت تایی دیگر را به عقد خود در می‌آورد. هر بار که از شکار برمی‌گشت، زنی غربتی، کولی‌ای را به ترک اسبش می‌گذاشت و با خود می‌آورد. نمی‌دانستم کدام یک از برادران و خواهرانم حلال زاده و کدامشان حرام زاده‌اند.» (همان: ۱۶)

نویسنده در بستر جامعه‌ای سنتی و پدرسالارانه می‌نویسد که در آن قدرت در نهاد خانواده، سیاست، مذهب و فرهنگ به‌شدت متمرکز و عمودی است. زمینه اجتماعی عراق و اقلیم کردستان در دهه‌های پایانی قرن بیستم – همراه با جنگ، خشونت، استبداد بعثی، و سرکوب قومیتی و جنسیتی – تأثیر مستقیمی بر شکل‌گیری روایت دارد. بنابراین، مخاطب آگاه، هنگام خواندن اثر، این زمینه‌ها را به‌طور ضمنی در ذهن دارد و معنای داستان را در پیوند با ساختارهای قدرت واقعی می‌فهمد. متناسب با این ساختارها، گفتمان‌هایی نظیر پدرسالاری (پدر به‌عنوان قدرت مطلق، بی‌پاسخ‌گو، و مرجع نهایی)، سلطه و خشونت (سرکوب به‌عنوان ابزار مدیریت، و ترس به‌عنوان سرمایه قدرت)، و آزادی/مقاومت (تلاش ضمنی شخصیت‌ها برای شکستن دیوارهای ترس و رهایی از سلطه) در جامعه وجود دارند که مخاطب لاجرم متن را در چارچوب آنها می‌فهمد. این چارچوب‌ها کمک می‌کنند تا مخاطب متن را نه فقط به‌عنوان داستانی خانوادگی، بلکه به‌عنوان تمثیلی از جامعه‌ای استبدادزده بفهمد.

به‌علاوه، در سطح تفسیری همچنین باید بررسی کرد که شخصیت‌ها چگونه در گفتمان‌ها جای می‌گیرند و چه هویت‌هایی به آن‌ها داده می‌شود. تحلیل این رمان نشان می‌دهد که پدر در نقش سوژه مسلط گفتمان قدرت، همانند یک دولت دیکتاتور عمل می‌کند. فرزندان و زنان سوژه‌هایی سرکوب‌شده و بی‌صدا هستند که حتی در درون خود نیز توان اعتراض ندارند و گفتمان سلطه

را به تمامی درونی کرده‌اند. و سرانجام این‌که صدای راوی جایی میان ترس و پرسش قرار می‌گیرد که از سلطه عبور می‌کند اما هنوز آزاد نشده است. این تردید در روایت، بر ابهام و اضطراب گفتمانی می‌افزاید.

مهم‌تر از همه این‌که، رمان با با گفتمان‌های مختلفی وارد گفت‌وگو می‌شود که عبارتند از: گفتمان دینی (پدر به‌مثابه سایه خدا)، گفتمان سیاسی (حصار به‌مثابه مرزهای ایدئولوژیک یک نظام تمامیت‌خواه)، گفتمان جنسیتی (زنان به‌مثابه بدن‌های در خدمت و بی‌صدا) و گفتمان روان‌کاوانه (سکوت، اضطراب، وسواس، ترومای نسلی). این بیناگفتمانی بودن باعث می‌شود متن خوانش‌های متعددی بیابد و مخاطب از طریق تجربه‌های زیسته خود، معنای متفاوتی از آن برداشت کند. متن همچنین همزمان دو کارکرد ایفا می‌کند: از یک سو، بازتولیدکننده گفتمان سلطه است؛ زیرا ترس و سلطه چنان عمیق توصیف می‌شوند که گویی راه‌گریزی نیست؛ از سوی دیگر، امکان مقاومت را از خلال روایت، پرسش‌گری راوی، و مرگ پدر به‌مثابه شکاف در ساختار، به مخاطب القا می‌کند. به‌طور کلی می‌توان گفت که حصار و سگ‌های پدرم به‌مثابه گفتمانی چندلایه عمل می‌کند که ساختارهای سلطه اجتماعی را از طریق روابط خانوادگی به تصویر می‌کشد؛ خواننده را به بازشناسی گفتمان‌های پنهان در زبان، روایت و استعاره فرامی‌خواند؛ و او را به مشارکت در بازتولید یا مقاومت در برابر این گفتمان‌ها وامی‌دارد. در نهایت، درک مخاطب از متن، وابسته به تجربه‌های زیسته، سواد انتقادی، و توانایی‌اش در بازخوانی ساختارهای زبانی و گفتمانی است که متن آن‌ها را فعال می‌سازد.

۳- سطح تبیینی: ایدئولوژی‌ها و ساختارهای قدرت در پس متن

این رمان در بستر تاریخ اجتماعی کردستان و تجربه زیسته‌ی حاشیه‌نشینان شکل گرفته است. ساختار قدرت پدر در داستان نمادی از قدرت‌های استبدادی سیاسی - اجتماعی است که بر زندگی مردم سایه افکنده‌اند. شخصیت پدر می‌تواند استعاره‌ای از دولت، مذهب یا هر نهاد مطلق‌گرا باشد که مرز می‌سازد، تعریف می‌کند که چه کسی پاک یا ناپاک است، و با ابزار طرد، بدن و زبان را کنترل می‌کند.

ایدئولوژی سلطه و طرد اجتماعی: گفتمان اصلی داستان در خدمت بازتولید و در عین حال نقد این ایدئولوژی است. خانواده‌ی راوی، به‌دلیل ناپاکی و تفاوت، درون حصار زندگی می‌کند که پدر ساخته است، اما هم‌زمان، این حصار نماد نظام‌های ایدئولوژیک است که انسان‌ها را از هم جدا و برخی را حیوان‌وار می‌سازند.

«من آن زن و بچه‌هایی را بیشتر دوست دارم که زمان طولانی‌تری در طویله‌هایم به سر برند، چوپان خوبی برای گله‌ام باشند، شیردوشی چابک و فرش‌بافی تردست باشند. گاوچران و چوپان همیشه باید خسته باشد و جیک نزنند. رابی، اگر می‌خواهی زن من باشی، به آنها نگاه کن» (همان: ۳۳).

- **نابرابری ساختاری و فقدان کنشگری:** در جهان داستان، زبان به‌جای امکان گفت‌وگو، ابزار اطاعت است. شخصیت‌ها کمتر حرف می‌زنند و بیشتر اطاعت می‌کنند. این امر نشان‌دهنده‌ی سرکوب کنش جمعی در بستر قدرت مطلق است.

«ای گیسو درازهای ناقص العقل، فکر می‌کنید او چرا ما را گرفته است؟ برای هوا و هوس خودش. تازه... ما را برای زاییدن پسر و دختر گرفته است...» (همان: ۱۲).

- **بازتولید خشونت از طریق زبان:** زبان شخصیت‌ها، حتی کودک، آغشته به واژگان خشونت و حیوانیت است. این امر نشان می‌دهد که خشونت به‌مثابه گفتمان درونی‌شده است و افراد به بازتولید آن می‌پردازند، بی‌آن‌که لزوماً آگاه باشند.

«زن نازا مانند درخت بی بر است. باید بی درنگ آن را قطع کرد!» (همان: ۱۶)

«و با بغض به او التماس می‌کردند: این همه زن بگیر... طوری شده‌ای که نام دختران و پسران را هم نمی‌دانی. چرا نگیریم؟ عمر که دارم، دل و دماغ هم که دارم، حصار هم بزرگ است و صدای دیگر را هم نان می‌دهم. نادان‌ها، می‌دانید بچه زیاد چه ثوابی دارد؟ می‌دانید سلیمان پیغمبر و ابراهیم چند تا زن داشتند؟ - آن‌ها پیغمبرند تو چی؟»

زبان درازی نکنید روسیاه‌ها، هر مردی در حصار که خودش ساخته پیغمبر است.» (همان: ۱۴)

در سطح تبیینی می‌توان نشان داد که حصار و سگ‌های پدرم فراتر از یک داستان شخصی، متنی گفتمانی درباره‌ی طردشدگی، قدرت، خشونت نمادین، و مرزهای ایدئولوژیک است. زبان این رمان، در سه سطح ساختار، معنا، و زمینه، حامل نشانه‌هایی از سلطه، بی‌قدرتی، و بحران هویت است. این متن به‌خوبی نشان می‌دهد که چگونه زبان و روایت می‌توانند ابزار بازنمایی و در عین حال نقد ساختارهای قدرت و سلطه باشند. این قضیه را می‌توان در چهار بُعد مفهوم‌پردازی کرد:

- گفتمان به‌مثابه ابزار بازتولید ساختارهای سلطه

رمان بازتاب‌دهنده ساختارهای اقتدارگرایانه، پدرسالارانه، و مردسالارانه رایج در جوامع خاورمیانه، به‌ویژه در رفتار تاریخی جامعه کردستان است. گفتمان مسلط در این متن - که حول قدرت مطلق پدر و مهار خانواده توسط او شکل می‌گیرد - نمایانگر ساختاری است که در آن قدرت نه بر اساس مشروعیت یا عقلانیت، بلکه بر اساس ترس، خشونت و کنترل اعمال می‌شود و این الگوی سلطه، نه تنها در نهاد خانواده، بلکه در سطوح کلان‌تری مانند دولت، مذهب و فرهنگ نیز نهادینه شده است.

«وای از خشم و غضب خوارانم، که پدر نمی‌گذاشت هیچکس، هیچ مذکری چشمش به آن‌ها بیفتد. من دزدکی برای خوارانم حنا می‌خریدم. خوارانی که سنی ازشان گذشته بود، دوست داشتند موهای جو گندمی‌شان را با آن بپوشانند. تنها من بودم که دزدکی سرخاب و سفیداب و سرمه و موجین و شانه برای یکایک‌شان می‌خریدم، آینه تار و زنگ‌زده، به خاطر اینکه به وضوح رخسار تلخ و چهره زشت شان را در آن نبینند.» (همان: ۹).

- ایدئولوژی‌های پنهان در پس متن

متن حامل ایدئولوژی‌های پنهانی است که در قالب زبان طبیعی، عادی‌سازی شده‌اند. برای مثال، می‌توان به ایدئولوژی نظم و اطاعت (تأکید بر نظم «حصار»، قوانین پدر، و تبعیت اعضای خانواده، بازتاب ایدئولوژی حاکم بر جوامع اقتدارگراست؛ جایی که اطاعت از قدرت، فضیلت تلقی می‌شود)؛ ایدئولوژی مردسالاری (زنان در حاشیه‌اند، صدا ندارند، و تنها در قالب مادر، همسر یا ابزار جنسی ظاهر می‌شوند. این امر ساختارهای اجتماعی جنسیت‌زده را بازتولید می‌کند) و ایدئولوژی سرکوب مقاومت (حتی پس از مرگ پدر، مقاومت بی‌اثر می‌ماند و ترس در ذهن شخصیت‌ها ماندگار است. این امر نشان‌دهنده درونی‌شدن ایدئولوژی سلطه است) اشاره کرد.

«بیست سال پیش، آن زن کولی که پدرم برای هوسبازی خود روی حصیر با او خوابیده بود به او گفته بود: تو در آغوش یکی از زن‌های خواهی مرد... در آغوش آن که از همه عزیزتر است» و پدر به او گفته بود: ای سیاه کولی، مرگی ازین لذیذتر هم هست؟ و زن کولی هنگام بالا کشیدن شلوارش به او گفته بود: مرتیکه خر می‌خواهم بگویم که در آغوشش کشته خواهی شد» (همان: ۲۷).

- ساختار اجتماعی و تولید گفتمان

گفتمان اصلی رمان، به‌شدت تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی خاص دوران نویسنده است که مصادیق آن عبارتند از: الف) استبداد سیاسی در دوران حکومت بعث در عراق که خود گفتمان پدر را در سطح سیاسی منعکس می‌کند؛ ب) جنگ‌های داخلی، قومیت‌ستیزی، و بی‌ثباتی اجتماعی که احساس ناامنی و بسته‌بودن فضا را در گفتمان تقویت می‌کند؛ و ج) سنت‌های اجتماعی و مذهبی که قدرت پدر را نه فقط مشروع، بلکه مقدس می‌سازند. نویسنده با انتخاب این ساختار استعاری از خانواده، کل ساختار اجتماعی عراق را به تصویر می‌کشد: جامعه‌ای در محاصره، پر از سگ‌های مراقب، با قدرتی متمرکز و تسلیم‌شدگی اعضا.

«همه ما دیدیم پدر با گرفتن همان موهایی که در زیر تابش ماه از بازی و رقص افشان شده بود، سنگ دلانه او را دنبال خودش می‌کشید. بدن نیمه لخت زیبا روی پله‌ها می‌غلطید و می‌جنبید. به پهنای بدنش تا وسط حیاط زمین جارو شده بود... مانند بچه آهوپی سرو گردن شکسته در دست پدرم خسته و پژمرده شده بود... بردش... بردش... تا مثل باقی مانده یک گناه در زیر زمین تاریخ حصار پنهانش کند. گوش مان از صدای جرینگ جرینگ زنجیر و تقه پابند آهنین که به

سلحشور، مریم (۱۴۰۴). تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد حسن). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۴.

دست و پای زیبا زده بود، پر شده بود. از همه ما قول گرفته بود که غذای بخور و نمیری برایش به زیر زمین پرت کنیم. سوگند خورد که تا زیبا زنده است نباید ماه بر او بتابد.» (همان: ۱۹-۱۸)

- شرایط امکان گفتمان

یکی از پرسش‌های کلیدی در سطح تبیینی این است که چه شرایط اجتماعی و تاریخی، امکان شکل‌گیری چنین گفتمانی را فراهم کرده است؟ می‌توان در پاسخ به این پرسش به سلسله‌ای از عوامل درهم‌تنیده اشاره کرد که اهم آنها عبارتند از: رژیم‌های دیکتاتوری که ساکنان کشور را به مثابه فرزندان نافرمان می‌نگرند؛ ساختارهای خانوادگی سلسله‌مراتبی و سنتی؛ نبود گفت‌وگو، آزادی بیان و نقد قدرت؛ و نهایتاً، وجود ترومای جمعی ناشی از سرکوب سیاسی و خشونت تاریخی.

به‌طور کلی، در سطح تبیینی می‌توان گفت که حصار و سگ‌های پدرم به مثابه یک میدان گفتمانی عمل می‌کند که در آن روابط قدرت، ایدئولوژی، و ساختارهای اجتماعی بازنمایی و بازتولید می‌شوند؛ همچنین نشان می‌دهد که چگونه گفتمان سلطه از نهاد خانواده تا نهاد دولت امتداد می‌یابد؛ و در نهایت تبیین می‌کند که ترس، اطاعت، و سرکوب، نه فقط پیامد فردی، بلکه محصول و تقویت‌کننده ساختارهای اجتماعی و تاریخی‌اند. حصار و سگ‌های پدرم متنی گفتمانی دربارهٔ طردشدگی، سلطه و بحران هویت است که ساختارهای قدرت و ایدئولوژی‌های پنهان را به نقد می‌کشد.

از دید فمینیست‌های رادیکال ریشه‌ی اصلی ستم اجتماعی، سلطه‌ی مردان بر زنان است که در بطن نهادهایی چون خانواده، دین، زبان و فرهنگ نهادینه شده است. خانواده مرکز بازتولید پدرسالاری است. در این رمان، خانواده‌ای که پدر در آن قدرت بلامنازع دارد، دقیقاً همان مرکز سلطه است. شخصیت پدر با رفتارهای سرکوبگر، حذف‌کننده و خشونت‌بار، نه تنها بدن، بلکه ذهن اعضای خانواده را نیز کنترل می‌کند. مادر و دیگر زنان خانواده، به مثابه کسانی که باید تحمل کنند، سکوت کنند و اطاعت نمایند، بازتاب دقیق همان مفهومی‌اند که فمینیسم رادیکال زنانگی ساخته‌شده توسط پدرسالاری می‌نامد. در این جا، هستی زنان از طریق خدمت به پدر معنا پیدا می‌کند، نه از طریق کنش فردی. پدر نه تنها یک شخص، بلکه تجسم یک نظام است. او همزمان قانون‌گذار، تنبیه‌کننده و مالک است. در نگاه فمینیست‌های رادیکال، این گونه پدرها به مثابه چهره‌ی فرهنگی و سیاسی سلطه مردانه بر بدن و روح زنان عمل می‌کنند.

بوردیو خشونت نمادین را نوعی سلطه نرم و نهادینه‌شده می‌داند که از طریق زبان، هیبتاس، آموزش و عرف، سلطه را طبیعی جلوه می‌دهد؛ یعنی فرودستان سلطه را می‌پذیرند، چون آن را «عادی» یا «طبیعی» می‌پندارند. در حصار و سگ‌های پدرم زنان خشونت را طبیعی می‌پندارند و آن را بازتولید می‌کنند. مادر شخصیت اصلی، به جای مقابله با خشونت، آن را تحمل می‌کند و حتی گاهی درونی کرده است؛ او فرزندان را به اطاعت و سکوت فرامی‌خواند. این همان خشونت نمادینی است که بوردیو توصیف می‌کند: ستمی که پذیرفته شده است، چون مشروع جلوه داده شده است. همچنین، زبان در این رمان ابزار سلطه است. پدر سخن می‌گوید، دستور می‌دهد، و دیگران سکوت می‌کنند. زنان نه تنها از صحنه قدرت حذف شده‌اند، بلکه از زبان و گفت‌وگو نیز طرد شده‌اند. زنان در این جهان روایی، آن قدر سرکوب شده‌اند که گویی حتی «توان اعتراض» را هم از دست داده‌اند؛ این عین خشونت نمادین است. و نکتهٔ آخر این که، سگ‌ها به عنوان نمادهای کنترل و خشونت بازنمایی می‌شوند. آن‌ها حافظان نظم پدر و نمایندگان قدرت او هستند. در یک تعبیر فمینیستی، می‌توان سگ‌ها را تمثیلی از سازوکارهای فرهنگی، مذهبی، و اخلاقی دانست که پدرسالاری برای کنترل بدن و ذهن زنان به کار می‌گیرد.

در کل، این رمان را می‌توان یک نقد تمثیلی از پدرسالاری تمامیت‌خواه دانست. زن در این جهان، قربانی ساختاری است که هم از طریق خشونت فیزیکی (مورد نظر فمینیسم رادیکال) و هم از طریق خشونت نمادین (مورد نظر بوردیو) عمل می‌کند. شیرزاد حسن با نگاهی نقادانه، پدر را به عنوان نماد این نظام به چالش می‌کشد و با روایتی پر از هراس، اضطراب و سکوت، مخاطب را با عمق سرکوب زنانه در جوامع سنتی روبه‌رو می‌کند.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

رمان حصار و سگ‌های پدرم نوشته شیرزاد حسن، روایتی استعاری و نمادین از ساختارهای قدرت پدرسالارانه، خشونت نهادینه‌شده، و سرکوب سیستماتیک در جوامع سنتی خاورمیانه است. تحلیل گفتمان انتقادی این اثر، نشان می‌دهد که زبان متن، تنها ابزاری برای روایت نیست بلکه خود عرصه‌ای برای بازتولید، تثبیت و در عین حال امکان مقاومت در برابر گفتمان‌های قدرت است. در سطح توصیفی، واژگان خشونت‌بار، حذف کنشگران، لحن تهدیدآمیز، و استفاده مکرر از استعاره‌هایی چون «خانه - زندان»، «پدر - خدا»، و «سگ - ابزار قدرت»، همگی در خدمت تثبیت یک نظم مردسالار تمامیت‌خواه هستند که در آن فردیت سرکوب، بدن‌ها کالایی و حیوانی‌سازی شده و زبان به ابزاری برای بازتولید سلطه بدل می‌شود. در این فضا، حتی پس از مرگ دیکتاتور نیز، سلطه‌اش به شکل نمادین و درونی‌شده ادامه می‌یابد، چرا که زبان، حافظ حافظه قدرت و ترس است.

در سطح تفسیری، رمان ساختاری بیناگفتمانی دارد که میان گفتمان‌های مختلفی از جمله گفتمان دینی، سیاسی، جنسیتی و روان‌کاوانه پل می‌زند. این بیناگفتمانی بودن، باعث می‌شود که خواننده در مواجهه با متن، صرفاً شاهد یک داستان خانوادگی نباشد، بلکه با تمثیلی از وضعیت سیاسی - اجتماعی جوامع اقتدارگرا روبه‌رو شود. شخصیت پدر، تجسم عینی و روانی ایدئولوژی استبداد است که نه تنها فضای خانه را کنترل می‌کند، بلکه از طریق زبان، ترس، و طرد، بر ذهن و بدن افراد نیز سلطه دارد. از سوی دیگر، راوی، همسران، و حتی پسر ارشد، گرچه ابتدا درون این نظام فکری و روانی گرفتارند، اما نشانه‌هایی از تردید، نارضایتی و میل به مقاومت در آنان دیده می‌شود. این شکاف‌ها، هرچند به کنش‌های رادیکال نمی‌انجامند، اما گفتمان سلطه را ناپایدار و پرسش‌پذیر می‌سازند.

در سطح تبیینی، رمان را می‌توان بازنمایی ساختارهای قدرت در جامعه‌ی کردستان - و در معنایی وسیع‌تر، جوامع استبدادزده خاورمیانه - دانست. پدر، نماد نظام‌های سیاسی - مذهبی سرکوب‌گراست که با مرکزکشی، تبعیض، مردسالاری و سرکوب فردیت، سلطه خود را نهادینه می‌کنند. حصار، نماد انزوای تحمیلی و فقدان ارتباط اجتماعی است. زنان در این فضا بدل به ابژه‌هایی بی‌صدا می‌شوند که تنها در نقش‌های تولید مثل، خدمت‌گذاری یا اغواگری معنا می‌یابند، و مردان یا به اخته‌شدگان نمادین و مطیع تبدیل می‌شوند یا در صورت نافرمانی، مجازات می‌شوند. از این منظر، حصار و سگ‌های پدرم نه تنها وضعیت فردی یا خانوادگی را بازنمایی نمی‌کند، بلکه تحلیل موشکافانه‌ای از وضعیت ساختارهای کلان قدرت و ایدئولوژی‌های حاکم ارائه می‌دهد. در مجموع، این رمان، خواننده را نه تنها به درک تجربه‌های زیسته شخصیت‌ها، بلکه به نقد ساختارهای پنهان قدرت دعوت می‌کند. با نشان دادن پیوند میان زبان و سلطه، حافظه و خشونت، بدن و سیاست، روایت می‌کوشد چشمی تازه به وضعیت انسان در جامعه‌ای استبدادزده بگشاید. اهمیت این اثر در آن است که از دل روایتی نمادین و شاعرانه، امکان تأمل در باب تداوم استبداد، بازتولید ترس، و چگونگی شکل‌گیری مقاومت را فراهم می‌آورد. بنابراین، حصار و سگ‌های پدرم تنها روایتی از یک خانواده بیمار نیست، بلکه روایت جامعه‌ای است که در آن، گذار از استبداد، نه فقط با حذف فیزیکی دیکتاتور، بلکه با تغییر زبان، ذهنیت، و ساختارهای گفتمانی ممکن خواهد بود.

حصار و سگ‌های پدرم با زبانی فشرده، نمادین و تاریک، ساختارهای قدرت سنتی و اقتدارگرایانه را در قالب یک خانواده بازنمایی می‌کند، اما آن‌چه روایت می‌شود بازتابی از گفتمان مسلط در جامعه‌ای مردسالار و محافظه‌کار است. پدر خالق «جهانی کوچک» درون حصارهاست که حتی مرگ نیز قدرت او را پایان نمی‌دهد: «پدر مُرده بود، اما همه‌چیز مثل گذشته ادامه داشت. سگ‌ها هنوز پارس می‌کردند». سلطه پدر، ساختاری و نهادی است. او نماد نظم مردسالار سنتی است که حتی پس از مرگ نیز نظام ذهنی و رفتاری اعضای خانواده را کنترل می‌کند و نماد «اقتدار مقدس» است که در پیوند با دین، سنت، و قبیله مشروعیت می‌یابد. زنان در رمان کاملاً ابژه‌واره و خاموش‌اند. مادر و همسران پدر نه شخصیتی مستقل دارند، نه صدایی. آن‌ها قربانیان مطیع و خاموش ساختاری‌اند که در آن زن بودن مساوی با انفعال، مصرف‌شدن، و سکوت است: «زن اولش همیشه ساکت بود، مثل دیوارهای خانه». این تشبیه مستقیم زن را به جزئی از فضای بسته و بی‌روح خانه تقلیل می‌دهد. در سنت پدرسالار، زن اغلب در نقش تولیدمثل، خدمت‌گذاری و حفظ شرافت خانوادگی تعریف می‌شود. رمان این وضعیت را به نقد می‌کشد، اما نه با شعار بلکه با فضاسازی وهم‌گون و نمادین.

سگ‌ها در رمان ابزار کنترل، مرزبان حصار و ابزار خشونت پدر هستند. آن‌ها نماد وفاداری کور و تهاجم وحشیانه هستند: «سگ‌ها فقط به صدای پدر گوش می‌دادند. هیچ‌کس جرئت نداشت به آن‌ها نزدیک شود». این نشان پیوندی ناگسستنی میان سلطه و خشونت، و نیز ترس به مثابه ابزار سلطه است. در جوامع پدرسالار سنتی، خشونت نمادین و فیزیکی ابزارهای مشروع نظم اجتماعی‌اند. گذشته از این، بدن‌ها - اعم از مرد و زن - واجد خودمختاری نیستند. بدن زنان، ابزار لذت یا تولیدمثل و بدن مردان باید مطیع باشد و گر نه مجازات می‌شود: «برادرم جرئت نداشت حتی نگاه سگ‌ها را پاسخ دهد، چه رسد به پدر». بدن همواره حامل معانی ناموس، قدرت و افتخار است.

پدر نه تنها با عمل، بلکه با کلام سلطه‌اش را تحمیل می‌کند. زبان او دستوری، فرمانی و بی‌گفت‌وگوست: «هیچ‌کس اجازه ندارد از حصار بیرون برود. دنیا آن بیرون نجس است». اینجا زبان پدر به ایدئولوژی بدل می‌شود. او خود را هم‌زمان پدر، پیامبر و قانون‌گذار می‌بیند. این ساختار زبانی اغلب با گفتمان دینی یا عرفی تقویت می‌شود. ممنوعیت‌ها و تابوها در رمان، نشان‌دهنده همین پیوند میان زبان و سلطه‌اند. حصار نماد فیزیکی و روانی ساختار پدرسالاری است. نه فقط مانعی بیرونی، بلکه دیواری در ذهن ساکنان خانه: «ما حتی خواب دیدن بیرون از حصار را هم از خودمان دریغ کرده بودیم». در سنت پدرسالار، حفظ ناموس، انسجام خانواده، و انزوای زن، در قالب حصارهایی واقعی یا نمادین اجرا می‌شود. رمان این حصار را به نماد گسترده‌تری از کنترل اجتماعی و ذهنی بدل می‌کند؛ مرز میان آزادی و اطاعت، زندگی و مرگ. رمان با زبانی نمادین، فضایی بیمار، و شخصیت‌هایی منفعل، نوعی از خشونت نهادینه‌شده و درونی‌شده را به تصویر می‌کشد. زنان بی‌صدا و بی‌قدرت‌اند، مردان در دوراهی اطاعت یا طرد گرفتارند، و زبان و بدن و فضا همگی در خدمت بازتولید یک نظم فاسد و سرکوب‌گرند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

مقاله مستقل از آن نویسنده است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- آبوت، پاملا؛ والاس، کلا (۱۳۹۳). فرهنگ توصیفی اصطلاحات ادبی. ترجمه منیژه نجم‌عراقی، تهران: نشر نی.
- اعزازي، شهلا (۱۳۸۰). خشونت خانوادگی یا زنان کتک‌خورده. تهران: نشر سالی.
- اعزازي، شهلا (۱۳۸۳). ساختار جامعه و خشونت علیه زنان. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۴ (۱۴)، ۴۷-۸۴.
- بیسلی، کریس (۱۳۸۵). چیستی فمینیسم. ترجمه محمد رضا زمردی، تهران: روشنگران و مطالعات زنان.
- پشابادی، یدالله؛ دادخواه، حسن (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل اندیشه‌های شیرزاد حسن (بر اساس منتخب آثار داستانی وی). پژوهشنامه ادبیات کردی، ۳ (۴)، ۵۸-۳۹.
- پیشگاهی‌فرد، زهرا (۱۳۸۹). نظریه‌های فرهنگی فمینیسم و دلالت‌های بر جامعه ایران. زن در فرهنگ و هنر، ۱ (۳)، ۱۳۲-۱۰۹.
- حسن، شیرزاد (۱۳۹۳). حصار و سگ‌های پدرم. ترجمهٔ مریوان حلبچه‌ای، تهران: انتشارات نیما.
- راینز، روت (۱۳۸۹). فمینیسم‌های ادبی. ترجمه احمد ابومحسوب، تهران: نشر فراز.
- رضوانی، محسن (تیر ۱۳۸۲). فمینیسم. مجله معرفت، ۶۷، ۳۰-۴۳.
- شریفی، نفیسه؛ نرسیسیانس، امیلیا (۱۴۰۰). زنانگی و برساخت ایدئال‌های مردانه: مطالعه‌ای در میان مردان متولد دهه ۱۳۷۰ در تهران. زن در توسعه و سیاست، ۱۹ (۲)، ۳۴۹-۳۲۹.

سلحشور، مریم (۱۴۰۴). تحلیل انتقادی گفتمان مردانگی هژمونیک در رمان گردی (مورد مطالعه: حصار و سگ‌های پدرم از شیرزاد

حسن). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۴.

- صادقی فسایی، سهیلا؛ لاریجانی، مهسا (۱۳۹۲). آزار جنسی در محیط کار تهدیدی بر امنیت اجتماعی. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۷ (۲)، ۸۷-۱۱۱.
- طالب‌پور، اکبر؛ کریمی‌فر، نرمین (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی خشونت علیه زنان در مناطق کردنشین ایران و عراق. *مطالعات اجتماعی - روانشناختی زنان*، ۱۷ (۴)، ۱۳۱-۱۶۲.
- کریم مجاور، رضا (۱۳۹۵). شیرزاد حسن در یک نگاه. تهران: نشر افراز.
- محبی، سیده فاطمه (۱۳۸۰). آسیب‌شناسی اجتماعی زنان ۳ (خشونت علیه زنان). فصلنامه مطالعه راهبردی زنان، ۴ (۱۴)، ۶-۱۹.
- مشیرزاده، حمیرا (۱۳۸۵). از جنبش تا نظریه اجتماعی، تهران: انتشارات نشر پژوهش.
- هام، مگی (۱۳۸۲). فرهنگ نظریه‌های فمینیستی. ترجمه نوشین احمدی خراسانی و دیگران، تهران: نشر توسعه.

References

- Connell, Raewyn & Messerschmidt James W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19 (6): 829-859.
- Fairclough, Norman (1995). *Critical Discourse Analysis*. Boston: Addison Wesley.
- Paechter, C. (2018). Rethinking the possibilities for hegemonic femininity: Exploring a Gramscian framework. *Women's Studies International Forum*, 68: 121-128.

